

עורכת אחראית: מרים הופמן-גילת

עורכת: אילת וידל

עריכה לשונית: האלי סולומון

עיצוב: אשחר & more | ראומה הכט

02-6511122

הפקה: ספריית בית אל בע"מ

נדפס בישראל, תמוז ה'תשע"ו | יולי 2016

©

כל זכויות ההוצאה לאור שמורות,

למחברת ולועד מתישבי גוש קטיף

ספריית בית אל בע"מ ת"ד 34101 ירושלים 9134002

טל' 02-6427117 | www.beitel.co.il

All Rights Reserved 2016

to the author and Friends of Gush Katif

Sifriyat Bet-El Publishing Ltd.

P.O.B 34101 Jerusalem 9134002 | Tel. 02-6427117

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאכסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמור"ל.

©

כל הזכויות לשירים ולתמונות שמורות ליוצרים:

"איפה ניגנתי בקיץ האחרון": אקו"ם ואהרון רזאל

התמונה של בת הדר: רונן דיקר, חברת קופטרפיקס

התמונה של נווה ים: טוביה גולן

שאר התמונות: מרכז קטיף

תוכן

מבוא	7
טנא עומרים < לחיות עם עם ישראל	11
נצר חזני < הצלחנו לשמר את הרוח	27
אבנ"י אית"ן < חלוצים בצפון הארץ	43
מבקיעים < זריקת חיים למושב	59
נצר אריאל < מהעקירה למדנו מהי המשימה החדשה	73
בני נצרים < מפריחים את הנגב, תורה וחקלאות (כמעט) כמו בגוש	93
גני טל < ביחד למרות הכול	111
אלי סיני בפלמחים < אולי מכאן יצא הפיוס הגדול	127
תלמי יפה < קבוצה שהיא חלק מיישוב	141
בת הדר < היעד: מקום קבוע	155
נווה ים < עוד הדרך רבה המסע עדיין לא תם	167
שבי דרום < יכולים לאתגרים	181
נטע < משלושה יוצא אחד	199
נווה דקלים-ניצן < הקהילה הגדולה מחבקת את כל חלקיה	217
בני דקלים < החלום שלנו צמח להיות היישוב המרכזי באזור	237
כרמי קטיף < הגירוש הוא רק פרק בסיפור שלנו	253
בוסתן הגליל < זרים במושב	267
משכיות < נדודים וחלוציות מחודשת בבקעת הירדן	279
שבות קטיף-יד בנימין < הבאנו לכאן את הטוב שבגוש קטיף	295
באר גנים < פסיפס של קהילות	307
שומריה < מפריחים חבל ארץ חדש על אדני עצמונה	325

מבוא

"אז אל תטאו אותי איפה נקנתי בקיר באמון

כ. הייתי גם אף חובבי בית התיכון

בין הקינות ובתפילות, לירי פאמון, וביטחון.

לרנו צוד פֿעם וצוד פֿעם צד פּוּק פֿאחרון, את הבית ואת הפֿעמון.

כירסו את הבית - נלאי הפסחון

הנה העצמן שמצדדו מבין הריסות הבטון

הכנסו את הבית - נלאי החצון

הריסו את הקיר, ולא ראווי, איסר לריה בחלון, איסר לריה בחלון

אשר צדין ארביט דרכו ואחלוס."

(איפה ניגנתי בקיץ האחרון, אהרן רזאל, תשס"ו).

בחדש אב תשס"ה, אוגוסט 2005, גורשו כ-8000 יהודים תושבי גוש קטיף וחבל עזה מבתיהם. בתוך חמישה ימים מחקה מדינת ישראל 21 יישובים משגשגים ו-30 שנות התיישבות ועמל. בשנות קיומו של 'גוש קטיף', ספגו התושבים אלפי פצצות מרגמה ועשרות פיגועי טרור. הם היו המגן של דרום הארץ. תושבי גוש קטיף עברו לגור במלונות, במוסדות לימוד, מתגלגלים בין בתי הארחה וקרווילות, תרים אחרי הדבר הבסיסי ביותר - בית. מדינת ישראל שכרה בעבורם דירות מבעוד מועד, תוך שהיא מתעלמת, או לא מכירה את הבסיס שעליו עמד גוש קטיף: הקהילה.

היישובים פורקו ופוזרו, אך מרבית אנשי 'גוש קטיף' בחרו להמשיך עם קהילותיהם ולהקים שכונה או יישוב חדשים. הם ביקשו לשמר את השיתוף ואת הרוח, לפעמים אפילו ללכת יחד לאתגר חדש. פירוש של הבחירה ללכת עם הקהילה, הייתה דרך ארוכה ומפותלת בין אתרים זמניים, פגישות אין סוף עם פקידי ממשלה והמתנה מורטת עצבים עד

341 נווה > אותם אידיאלים רק המיקום השתנה

357 שכונת הרצוג < הרחובות זוכרים, אבל לאנשים נגמר הביחד

369 ועד מתישבי גוש קטיף > משמרים את הרוח ומסייעים לעקורים

387 נספחים

תורת החיים / מהפכה שקטה הולכת ומתרחבת

ישיבת נווה דקלים / משברים ועקירות לא יסתירו את האחריות כלפי העם

409 מילון מונחים לספר

לבניית בית חדש. ובכל זאת, מאות רבות של משפחות החליטו שלשם הן הולכות ולא מוותרות על היחד.

לקראת מלאת 10 שנים לגירוש, יצאתי למסע בין הקהילות האלה. פגשתי עשרות רבות של אנשים ושמעתי מגוון של קולות וצילילים, עדויות ודעות, מבוגרים וצעירים, כאלה שהגיעו ל'גוש קטיף' מתוך אידיאל ואחרים שעברו אליו מתוך נוחות. ביקרתי אותם ב-25 היישובים שאליהם הגיעו, והקשבתי. רבים מאוד מהם תיארו את גוש קטיף כ'גן עדן' עלי אדמות, עד שהבנתי שזו לא נוסטלגיה מטשטשת, אלא תחושה אמיתית ועמוקה. החברות והרעות שנרקמו בגוש בין האנשים, הפשטות והקבלה ההדדית היו נדירים, אולי חד פעמיים. ואת זה איש לא ישיב להם.

ככל שהתארך המסע והתגוון, הלך והתחזר הפשע הנורא של המדינה. ההתעלמות מלקחי פיגועי סיני, האטימות והבירוקרטיה, הרשלנות והרשעות של פקידי הממשלה, וחוסר הרצון לבוא לקראת האנשים שעולמם חרב עליהם בידי בשר ודם. על כל אלה הייתה ועדת חקירה שמסקנותיה היו חמורות. סיפור אישי ועוד אחד מרחיבים את היריעה לתמונה רחבה ובלתי נתפסת.

ואף על פי כן הם כמו מעפר. למרות התלאות שעברו בדרך הם בנו את בתיהם, יצרו קהילות חדשות והזרימו דם חדש בקהילות ותיקות. החלוציות, המרץ והאידיאליסטיות שלהם הגיעה ל'אבני איתן' שברמת הגולן ול'משכיות' בבקעה, ל'חולות חלוצה' שבנגב, ל'פלמחים' ול'ניצן', למזרח לכיש ול'אריאל' ולעוד מספר רב של מקומות. המציאות לא תמיד יישרה קו עם החלומות. עשר שנים אחרי יש מהם שעדיין לא בנו את ביתם, וכאלה שמתמודדים עם אבטלה, זוגיות שנשברה ובריאות שהתרופפה. גם הקהילות נחלקו ונפרדו, והן עדיין בונות את עצמן, משלכות כמה קבוצות, מחפשות את עצמן במרחב חדש. כמו עם ישראל שחזר מן הגלות, הן מוצאות כוחות לצמוח ולהצמיח, לקיים חברה של נתינה וחסד וגם הווי וחגים.

זכות נפלה בחלקי להיות זו שמספרת את סיפורם של האנשים. למדתי מכל אחד שהצליח לשקם את עצמו, לבנות בית ולמצוא עבודה וכאבתי עם

מי שהבית היפה שבנה, לא מצליח לספק לו תחושת שייכות. התפעלתי מהקהילות שהמשיכו הלאה בעוצמה ולא ויתרו למדינת ישראל על הזכות להמשיך ולהיות חלוצים, והבטתי בהערצה על אלה שלא שכחו את החוליות החלשות מאחור. הפרקים שבספר מסופרים מנקודת מבטם של האנשים, חושפים את מחשבותיהם, חזונם וכאבם. ייתכן שבאותן קהילות ממש מתגוררים אנשים שיש להם סיפור שונה ונקודת מבט אחרת. אפשרי הדבר שהקיבוצים שאירחו את העקורים באתרי הקרווילות הזמניים, או ביישובי הקבע שאלוהן הצטרפו הקהילות, רואים את המציאות מזווית שונה. הספר הזה נותן מקום לתחושות של המפונים.

תודה רבה לבורא עולם שמנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים. לעקורי גוש קטיף, שפתחו דלת ולב ונתנו בי אמון. לא מעטים מהמוראיינים דמעו במהלך השיחות הארוכות, מגלים את צפונות לבם החתום, שהמתין לפעמים עשר שנים כדי להיפתח. אני מקווה בכל לב שעשיתי עבודתי על הצד הטוב והעברתי את תחושותיכם ואת קורותיכם אל הדף נאמנה. יהי רצון שה' יעניק לכם בריאות ושמחה, פרנסה ושלווה מידו הרחבה.

לחגית ירון ולוועד המתיישבים על ההודמנות, ההדרכה והסבלנות, לחגי הוברמן ונעמי אלדר שנעזרתי בספרם 'אלבום גוש קטיף', ל'אלישיב רייכנר על היוזמה והתמיכה לאורך כל הדרך, להוריי היקרים על העזרה והעידוד, לילדיי שהם מתנת חיים ושותפים אמיתיים, ועל כולם לנועם, אישי, שהכול הכול שלו.

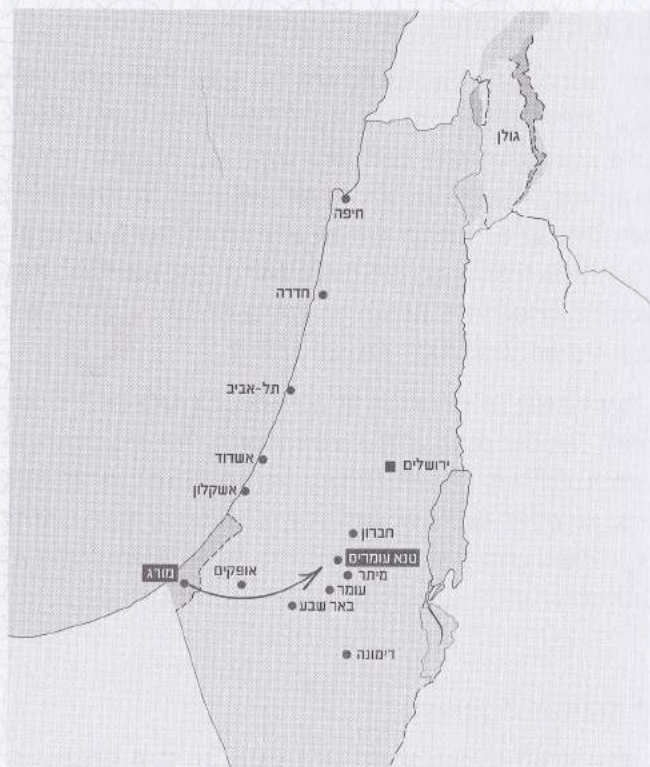
הלוואי ויכולתי, רק לסיום המסע הזה, לעשות סיבוב אחד בגוש קטיף, לפגוש את הקהילות חיות ותוססות, להריח את היבול הנקטף בחממות, ולחזות בחוף הים היפיפה. בעזרת ה' עוד נשוב לשם.

עפרה לקס

תמוז תשע"ו

טנא עומרים

מושב **מורג** היה היישוב הדרומי ביותר ביישובי גוש קטיף. ראשיתו במאחז נח"ל שהוקם ב-ג' בכסלו תשל"ג [1972]. היישוב הוקם כמאחז נח"ל ו-11 שנים אחר כך הפך למושב עובדים חקלאי דתי. במושב היו כ-30 משפחות, רובם בני מושבים מאזור נתיבות. לאחר פרוץ אינתיפאדת אוסלו בשנת 2000, ספג היישוב אירועי ירי קשים והיה מבודד מרוב יישובי הגוש, בתקופה זו הצטרפו למורג משפחות שבאו כדי לחזק ולעבות אותו.

1972

אחרי **הגירוש** התפצל היישוב מורג. קבוצת ותיקי היישוב הלכה כמעט כולה למלון ביים המלח, ומשם לאתר הקרווילות ב'ניצן' לתקופה זמנית [שהתארכה] עד להקמת יישוב הקבע 'באר גנים'.

2005

הקבוצה שהגיעה ליישוב כדי לחזק אותו, הגיעה מיד אחרי הגירוש לאולפנת 'עפרה', שפתחה את שעריה ואת לבה ויחד עם קהילת עפרה אימצו את עקורי מורג.

לאחר שהות של חודשיים במקום, הגיעו אותן 14 משפחות ל"טנא עומרים", יישוב חילוני בדרום הר חברון.

לחיות עם ישראל

סבא וסבתא ממורג

בעבור הנכדים שלה, לאה אידלס היא לא 'סבתא לאה' אלא 'הסבתא ממורג'. בעלה, הרב איציק, הוא 'הסבא ממורג'. "זה קצת מבלבל את הנכדים הקטנים, כי אנחנו בכלל גרים בטנא, אבל בסוף הם מתרגלים. ככה אני משמרת אצלם את הזיכרון של גוש קטיף". ההוכחה של לאה אידלס תלויה על קיר המטבח: ציור מעשי ידיהם של הנכדים, ובו הנוף של הגוש והקדשה "לסבתא ממורג". חפצים אחרים בבית מספרים גם הם את ההיסטוריה המשפחתית: תמונות עם צדפים, אלבומים וספרים וגם חול משפת הים של הגוש ששמור בצנצנת.

"אין יום שבו אני לא חושבת על הגוש ואין דבר שלא מזכיר לי אותו" מסבירה לאה "אני כמעט כל הזמן משווה דברים ל'איך היה שם'. אם אני לא זוכרת משהו מהחדר של הילדים שם, אני שואלת את עצמי איך זה יכול להיות. אני מכירה תהליך של אָכַל על אדם. אז זה לא בדיוק אותו דבר, אבל זה דומה. ברור לי שברגע שמשחררים את הגוש, אני לוקחת אוהל ורצה לשם".

ממשימה למשימה

23 שנים הייתה משפחת אידלס בגוש קטיף. 12 שנים בעצמונה ו-11 במורג. היום היא נמצאת בעיצומה של המשימה הבאה שלה: יצירת מרקם חיים משותף עם ציבור לא דתי, ביישוב טנא עומרים שבהר חברון. "זה בדיוק השילוב של האָכַל ושל ה'להמשיך קדימה'. הקדוש ברוך הוא מלמד אותנו להתאבל על בית המקדש, אבל גם לבנות". המהלך הצריך כוחות

” זה בדיוק השילוב של האָבֶל
ושל ה'להמשיך קדימה'.
הקדוש ברוך הוא מלמד אותנו
להתאבל על בית המקדש,
אבל גם לבנות.

נפש, אבל גם מנע מהם
לשקוע אל תוך עצמם.

הרב איציק ולאה אידלס,
בשנות ה-60 לחייהם,
הם הורים לעשרה ילדים
וחובקים מספר הולך
ועולה של נכדים. בתחילת

נישואיהם התגוררו בקריית ארבע, ומשם ירדו לעצמונה שבחבל ימית.
השנה הייתה 1980, אחרי שמדינת ישראל כבר הודיעה שהיא מתכוונת
לפנות את היישובים מסיני. מי שעבר אתם אז וצפוי לעשות אתם את כל
הדרך הארוכה עד 'טנא עומרים' זו משפחת אמיתי, הרב איציק ועדינה.
"עברנו באותו טנדר, מקריית ארבע לעצמונה שבסיני, משם למורג וגם
היום אנחנו שכנים. זה אורח פלא שרק הקדוש ברוך הוא מגלגל". אומר הרב
אידלס. בעצמונה היו אז שש משפחות והרבה רווקים. הייתה אווירה של
מסירות. משפחת אידלס, למשל, על ארבעת ילדיה, קיבלה קרוון של 24
מ"ר, הגנרטור עבד מהחשכה עד 11 בלילה ורק עוד שעתיים במשך היום,
כדי שהמקרר לא יתקלקל ועוד סיפורים שנשמעים היום דמיוניים כמעט.
בסוף תקופת ימית מנה היישוב 16 משפחות. "לא האמנו שהעקירה תקרה
ועשינו את שלנו מתוך אמונה בקב"ה ומתוך רצון לחזק את תושבי החבל".
אבל הפינוי - אירע. היישוב הצעיר לא התכונן לאפשרות שהוא יפונה ולכן
הייתה שאלה מה הצעד הבא. ראובן רוזנבלט, אז ראש מועצת חוף עזה, דאג
להביא אותם לגוש קטיף. "היו כאלה שאמרו שכדאי להתפרק כי נגמרה
המשימה, היו כאלה שעודדו אותנו להמשיך כי בסך הכול התחיל משהו
יפה וטוב. האידיאל היה זה שקרא לאנשים לגור בעצמונה ולא חברות
מוקדמות". בסופו של דבר הוחלט להמשיך יחד, וכך נולדה 'עצמונה' של
גוש קטיף, שם התגוררה משפחת אידלס 12 שנים, עד הסכמי אוסלו.

להוסיף כוח

הסכמי אוסלו היו בשורה רעה בעבור יישובים רבים בגוש קטיף, אבל
בעבור היישוב 'מורג', שאוכלס בידי בני מושבים מאזור נתיבות, היה זה

” גור דין לחיי בידוד וסיכון
מתמיד. אנשי היישוב מצאו
את עצמם כמובלעת מוקפת
בערבים. אפילו כביש הגישה
לא היה מקום בטוח. אירועי
ירי שאירעו בסמוך הקשו על
חיי התושבים, וחלקם החליטו
לעזוב. משפחת אידלס
התעניינה במה שמתרחש

” "הרגשנו שהיישוב הזה צריך
חיזוק גדול מבחינה פיזית. היו
בו רק 17 משפחות. חשבנו
שאם רוצים לחזק אז צריכים
להיות אתם קצת". ה'קצת' היה
ל-11 שנים.

ביישוב "דרך הילדים נודע לנו שגם משפחת אמיתי חושבת לעבור לשם".
בסופו של דבר שלוש משפחות מעצמונה עשו את הצעד. הרב איציק איננו
רוצה להישמע מושיע גדול, הוא מבקש לתת מקום ראוי לאנשי 'מורג'
שהחזיקו את המקום תוך מסירות נפש ואומר "הרגשנו שהיישוב הזה צריך
חיזוק גדול מבחינה פיזית. היו בו רק 17 משפחות. חשבנו שאם רוצים
לחזק אז צריכים להיות אתם קצת". ה'קצת' היה ל-11 שנים. "לא האמנו
שזה יהיה לכל כך הרבה זמן. בהתחלה אמרנו שאנחנו באים לשלושה
חודשים, וזה הקל על ההחלטה". המשפחות שהגיעו מעצמונה הגיעו
מסביבה תורנית יותר ורצו לשמור על חינוך ילדיהם באותה רוח על אף
שהנסיעה לבית הספר בעצמונה ובחזרה לא הייתה חוויה פשוטה. "לקחנו
סיכון למען ארץ ישראל ולמען האנשים ונוצר קשר אישי מאוד עמוק".

מתוך אחת עשרה השנים האלה, שש השנים הראשונות היו רק הכנה
למה שבא אחר כך. "בראש השנה תשס"א התחילה מלחמה". מדינת
ישראל אמנם מכנה את התקופה 'האינתיפאדה השנייה', אבל זאת הייתה
ההרגשה במורג. "היו יריות, מטענים ומחסומים של שעות. הייתה תקופה
קצרה שחייבו אותנו, כאזרחים, לצאת עם כובע פלדה ושכפ"ץ. לא
הייתה מכולת ביישוב, אז היו פעמים שמשיהי קפצה למכולת והיא לא
הייתה יכולה לחזור כי היה מטען על הכביש, או התפרעויות של ערבים".
המשפחות היו תלויות גם בליווי של צה"ל מה שדרש דקות ארוכות של
המתנה ולפעמים שעות. באותה תקופה עזבו 4-5 משפחות ותיקות את
היישוב. "אפשר בהחלט להבין אותן. כולן חזרו אחרי כמה חודשים".
התקופה קראה לעיבוי נוסף, וכך הגיעו למורג עוד 3 משפחות מיישבת
דמת גן' וכמה מ'נווה דקלים'. אלה היו משפחות תורניות צעירות,

שהחליט לעשות צעד משמעותי בתקופה מורכבת. "המשימה החזיקה אותנו. אבל זה היה קשה". המשפחות האלה היו את הגרעין שהמשיך אחר כך יחד לעבר היישוב 'טנא' שבדרום הר חברון.

לא נשכח ולא נסלח

שנת 2005 הביאה אתה את הגירוש. "זה היה קשה מאוד, כי לכולם היה ברור שזו בגידה בעם ישראל. גוש קטיף היה מנוף להרבה אמונה ואחדות. אדמות שהן שממה נתנו פרי בצורה מדהימה, היישובים הפכו להיות יישובים חקלאיים מצליחים". הרב איציק השתתף במאבק נגד הפינוי במשך חודשים ארוכים. המאבק לא צלח, אבל הרב אידלס לא מתחרט על קו המאבק. "לעניות

דעתי מאבק כוחני לא היה נותן תוצאות יותר טובות. צה"ל בסופו של דבר הוא צבא חזק. תמימות שהייתה בנו דווקא הביאה עוצמה. אמרנו לחיילים תתמודדו עם המשפחה ועם האמת. זה היה יותר קשה מאשר אם היינו קושרים את עצמנו לשולחן".

"לעניות דעתי מאבק כוחני לא היה נותן תוצאות יותר טובות. צה"ל בסופו של דבר הוא צבא חזק. תמימות שהייתה בנו דווקא הביאה עוצמה. אמרנו לחיילים תתמודדו עם המשפחה ועם האמת."

הנוער, אומר הרב אידלס, חשב אולי אחרת. "רוב בני הנוער ודאי נתפסו לצד של להקשות כמה שיותר, למתוח גדרות ומכשולים. אבל נדמה לי שגם הבנים שלי הבינו שאין מה לעשות. הצבא נערך שם בכזה היקף שזה היה 'לא כוחות'".

הגירוש של משפחת אידלס מתועד בסרטון שערכו בני המשפחה, והוא כולל את הנופים של מורג ושל הגוש, תמונות מן הבית, שיחה שערכו הרב איציק ולאח עם החיילים ונאום מרגש שכתבה והקריאה לאח לחיילים. כשהייתה כבר מחוץ לבית, הוסיפה לאח לומר לחיילים עוד כמה משפטים לא קלים אבל חתמה אותם בכך שהיא "אוהבת כל אחד ואחד מכם. אבל אנחנו לא נסלח. לא נסלח ולא נשכח".

מאולפנת עפרה ל'טנא עומרים'

אחרי הגירוש התפצל היישוב מורג ל'ותיקים' ול'מחזקים'. הקבוצה הראשונה הלכה כמעט כולה למלון בים המלח, ומשם לאתר הקרווילות ב'ניצן' בדרך ל'באר גנים'. הקבוצה שהגיעה כדי לחזק ולעבות את היישוב נשארה יחד, ויצאה לכיוון אולפנת עפרה. "תוך כדי הפינוי הסתובבו כל מיני קצינים בכירים מאוד. פתאום מגיע אליי אל"מ ואומר 'אתם נוסעים למלונות של ים המלח'. משהו מהעיתונאים שמע אותי צועק על האל"מ הזה שאין לנו מה לעשות שם, ואמר לי 'יש לי קשרים, אתה רוצה שאני אסדר לך מוסד חינוכי?'"

משפחת אידלס לא חשבה לשוב ולהתגורר עם קהילת המוצא שלה, 'עצמונה'. "חווית המלחמה עם מורג מאוד גיבשה אותנו, וגם נוצר מצב שאנחנו, שתיים-שלוש המשפחות המבוגרות, היינו קצת הסבא והסבתא של הזוגות הצעירים שהתגוררו אתנו ב'מורג'. הם הרגישו את זה וגם אמרו את זה". הקבוצה, שמנתה 14 משפחות, קיוותה לבנות עתיד חדש במשותף עם תושבי 'מורג' הוותיקים, אבל בסופו של דבר האפשרות הזאת לא יצאה לפועל. קשר מסוים נשמר אתם עד היום, על בסיס אישי.

כמה ימים אחרי הגירוש, התקשר הרב איציק אמיתי לאדם בכיר מגוש קטיף והציע לו לעבור כגוש לבקעת הירדן. מקום שצריך חיזוק ושיאפשר חקלאות דומה בגלל תנאי האקלים. בן שיחו השיב לו "אני יותר לא עובר את ה'קו הירוק'. אני לא מוכן לעבור את החוויה הזאת עוד הפעם". הרב אידלס קיבל את המסר הזה בצורה קשה במיוחד. "אמרתי לעצמי יותר משעשו לנו, אנחנו עושים לעצמנו. בסופו של דבר הכול מבחן של אמונה. אם אנשי גוש קטיף אומרים בקול 'אנחנו יותר לא הולכים להתיישבות', אז מבחינה מסוימת אנחנו כבר מכינים את התודעה שיהיה ח"ו פינוי גם במקומות אחרים. בזה רצינו להיאבק ואני מודה לה' שנתן לנו את הכוח". המאבק, מבחינת הקבוצה, הייתה ההחלטה ללכת ולהתיישב ביהודה ושומרון דווקא.

הצעד הבא היה חיפוש יישוב מתאים. הרב איציק אמיתי יצר קשר עם צביקי בר חי, ראש מועצת הר חברון דאז. בר חי הצביע על היישוב 'טנא עומרים', יישוב חילוני שהיה בו מקבץ של בתים ריקים.

בר חי פעל כדי שהדברים יצאו לפועל. הוא נפגש עם המזכירות של היישוב, דיבר אל לבה וקיבל את הסכמתה. 'טנא עומרים', שמנה אז 100 משפחות, היה שרוי בתקופה לא פשוטה. המעון נסגר ולא הייתה קליטת משפחות חדשות. המצב היה תוצאה של האינתיפאדה השנייה ובניית גדר ההפרדה. בר חי אמר לאנשי 'טנא' שיש כאן פוטנציאל לגידול ולחיוזוק היישוב וגם לסיוע כלכלי. כשנציגי קהילת 'מורג' הגיעו לבדוק את המקום, נוצר קשר טוב וכבר בתקופת החגים של שנת תשס"ו, בתום חודשיים שעשו ב'עפרה', הגיעו 14 משפחות ל'טנא' והשתכנו בבתי.

חבורה זו מצאה את מקומה, לאחר פחות מחודשיים, כולם נכנסו לבתי קבע מאבן, ביישובם הקבוע! כשכל חבריהם מהגוש עוד ימתינו חודשים ארוכים בבתי מלון עד שייכנסו לקרווילות לשנים מספר.

הפנייה לא הייתה למנהלת אלא ישירות למועצה אזורית הר-חברון ולתנועת "אמנה", שבתחילה השכירה את הבתים ולאחר כמה שנים קנו המשפחות את הבתים מ"אמנה" (בחוזה הרכישה התחייבה "אמנה" שבשעה שיישובו לגוש-קטיף, תרכוש את הבתים מהתושבים על מנת שיוכלו לבנות את ביתם בגוש).

"אני מעריכה, מעריצה ומלאת הכרת תודה לקבוצה של חילוניים שהסכימה לקבל ליישוב שלה קבוצה של משפחות דתיות" אומרת לאה אידלס "אני חושבת שהפוך זה לא היה קורה".

קהילה בתוך קהילה עם הפנים אחד לשני

היישוב טנא עומרים אכן החליט לקבל את קבוצת המשפחות הדתיות, אבל התהליך לא היה פשוט. אחרי שהמזכירות קיבלה את ההחלטה שבר חי ציפה לה, התרעמו כמה אנשים ואמרו שזהו נושא כבד-משקל ושהמזכירות איננה יכולה להחליט עליו בעצמה. ההצעה הובאה להצבעה וההחלטה זכתה ברוב גדול ומכריע.

קשרים על בסיס אישי נוצרו מיד. אך ברמה הקהילתית-הנהגתית היו מתחים. המועצה לא אמרה נואש. היא הביאה את אלי מייסיס, יועץ ארגוני, שערך מפגשים במעגלים שונים. היו הרבה שיחות אישיות אל תוך

במקום הדיכאון שהיה כאן כשהגענו, יש פה עכשיו פריחה. אז מותר שיהיה סיפוק. לא גאוה אבל סיפוק, ברוך ה'

הלילה שבמהלכן הבהירו אנשי הקבוצה הדתית שהם באים לחיות לצד התושבים הוותיקים, ולא להשתלט עליהם או לשנות את אופי היישוב. חשש אחר היה, שיהיו כאן שני יישובים נפרדים על אותו שטח, וגם את זה היה צריך להרגיע. "אנחנו קהילה בתוך קהילה עם הפנים אחד לשני" אומר הרב אידלס.

ואולם, למרות המאמצים, המפגשים הניבו תוצאה לא מספקת, ואז הוחלט להביא את כל הנושא להצבעה. ד"ר מרים ביליג, סוציולוגית ומומחית לחקר קהילות מאוניברסיטת 'אריאל' חיברה שאלון מיוחד לכל איש ולכל אישה, ובדקה עמדות ביחס למגורים המשותפים ביישוב. "תוצאות הסקר הראו שהייתה תווה לכיוון החיובי. מי שהיה בעד שנבוא, היה יותר בעד. מי שהיה פושר, נהיה שמח בזה. היו כאלה שהתנגדו לפני הסקר וגם אחריו. אולי הם נגד עד היום" אומר הרב אידלס. "השנים האלה לא היו פשוטות", מודה הרב אידלס "התחושה שלמרות שנעקרת מביתך אתה מגיע להיות חלק מיישוב שנמצא במצב לא קל, ובכל זאת אתה נתקל בהתנגדות לעצם הימצאותך במקום, הייתה קשה".

היום כולם נמצאים במקום אחר. "במקום הדיכאון שהיה כאן כשהגענו, יש פה עכשיו פריחה. אז מותר שיהיה סיפוק. לא גאוה אבל סיפוק, ברוך ה'".

אנשי הקהילה הדתית בטנא חיים עם הקהילה החילונית אבל קיימים גבולות שאינם מיטשטשים. זהו אינו יישוב דתי-חילוני טיפוסי שבו העקרונות החינוכיים מתאימים לשני הצדדים. כאן, למשל, רק הפעוטון משותף, החינוך והתרבות בגילאים האחרים כבר נפרדים, כמו גם תנועת הנוער. יש שיתופי פעולה ואלה נוצרים כששני הצדדים רוצים בכך. "שנה

או שנתיים אחרי שהגענו, גן הילדים החילוני כמעט נסגר" מספר הרב אידלס "והם רצו שנעביר להם כמה ילדים. אמרתי להם - הפוך. תחילו לעשות פרסום ופעולות בשביל קליטה. אחת המשפחות לקחה את הנושא על עצמה ובאותה שנה הם קלטו 3-4 משפחות וזה כבר הוציא אותם מסכנת איום הסגירה של הגן". היישוב כולו התעורר לחיים. גם המשפחות החילוניות וגם הדתיות קולטות היום. תוך תשע שנים היישוב גדל מ-100 משפחות ל-170, בנים חזרו והביאו אתם את הנכדים. היום מונה הפעוטון כ-80 ילדים.

ביישוב רכות קהילה ולצדה רכות תורנית. הקהילה הדתית, המורגלת יותר באירועים קהילתיים, עורכת שיעורים ותלמודי תורה, ואירועים סביב חגים. "כל אנשי היישוב תמיד מוזמנים. אבל אני לא חושבת שהם ימצאו את עצמם כל כך בבית מדרש נשים בחודש אלול" אומרת לאה ומוסיפה דוגמה לאירוע משותף: "בחגיגות 30 שנה ליישוב הוזמנו המשפחות כולן" כך לא נכנסו לדילמת נשים-גברים "והביאו את האחים גת. הם שרו שירים באנגלית, שירי ארץ ישראל ושירי קודש. אז צריך יצירתיות, אבל בסוף מוצאים משהו שמתאים לכולם".

המקום שמייצג יותר מכל את המושג 'כולם' הוא בית הכנסת היישובי, שתוכנן בידי אחיה של לאה, הרב דן מרצבך ז"ל, אדריכל במקצועו. עוד לפני העקירה החל הרב דן, איש היישוב 'עתניאל', תהליך של העברת שיעורים וחזון מניין תפילה ביישוב טנא. כשהוא תכנן בעבור המתפללים בית כנסת של 250 מ"ר הרימו גבה אנשי היישוב הוותיקים, כי קשה היה להביא מניין מתפללים בכל שבת. ובכל זאת הם עשו כדבריו ובנו את ההיכל מכספם. כשהגיעו החברה ממורג למבנה הכמעט גמור, הם התקבלו בסבר פנים יפות. "כולם, מכל העדות מתפללים כאן, דתיים וחילוניים". כיום מתקיימת חשיבה מעמיקה היכן להקים את בית הכנסת הבא. כי הנוכחי צר מלהכיל.

עם המון הקשבה, אהבה וקבלה

הילדים של משפחת אידלס, "גדלו עם הרבה מסירות נפש" מסכימה לאה. "היו רגעים של בדידות ב'מורג', אבל יש לנו משפחה גדולה אז הם היו

אחד עם השני. הם התמודדו כי הם אהבו את המקום והרגישו שזו משימה מעניינת שאפשר לקבל ממנה המון".

המעבר לטנא נעשה בלב כבד יותר. "זאת הייתה התלבטות מאוד גדולה. החשש היה האם תהיה חברה לילדים שלנו שהיו בגיל נוער. אמנם כשהגענו לכאן היינו 4 משפחות עם ילדים בגיל זהה, אבל בגלל שכבר היינו במצב של נפילה אחרי הגירוש, הקושי היה גדול. אתה זקוק לחברים שעברו את אותה החוויה. תהיתי אם אנחנו צריכים להיות במקום אחר, שבו יש קהילת מגורשים גדולה יותר". לבסוף התיישבו הדברים. "פתרנו את זה כמו כל עניין שיש עם נוער. בהמון הקשבה, אהבה וקבלה".

להצטרף לקהילת 'טנא'

שרי וחגי שומרון מתגוררים כמה בתים ממשפחת אידלס. משפחת שומרון נמנית גם היא על הקהילה הדתית בטנא עומרים, על אף שמעולם לא התגוררה במורג. שרי היא בת היישוב מיתר הסמוך, חגי הוא בן הגוש, שבו גדל משנת 1980, אז היה בן 4. כשמשפחתו של חגי הגיעה לגוש קטיף, 'נווה דקלים' מנתה רק 30-40 משפחות, הגנים היו רב גילאיים והכיתות קטנות. אחרי שחרורו מצה"ל כקצין הוא נישא לשרי והם התגוררו בבאר שבע. באותה תקופה ענני הגירוש כבר היו באופק, וחגי ריכז פעולות בבאר שבע כדי למנוע אותן. בין השאר הוא עסק בפעילות 'פנים אל פנים'. "אם היינו מתחילים עם המבצע הזה 5-10 שנים קודם, או לא מפסיקים אותו שבוע אחרי, יכול להיות שהדברים היו נראים אחרת" הוא אומר.

התמונה הכי גדולה על הקיר בסלון של משפחת שומרון היא חוף התמרים שמול המלון בגוש קטיף "היא צולמה בחורף, אפשר לדעת לפי הזווית של הצל שסוכת המציל מטילה" הוא מסביר כמי שבילה הרבה קיצים בחוף. לשומרון אין חוף ילדות להראות לחמשת ילדיו, גם לא מגרש משחקים להתרפק עליו. "אין גם חברי ילדות כמעט. כי בדרך כלל כשאנשים מגיעים לבית הוריהם, הם פוגשים את חברי הילדות שלהם. היום כל משפחה נמצאת במקום אחר. גם זה חלק מהמחיר". במקום מקומות חיים, הוא מראה לילדיו תמונות "כשהבת שלי מסתכלת על משחק רביעיות של גוש קטיף היא אומרת 'כאן היית וגם פה', וכך אני מחייה את הדברים.

כשהבת שלי מסתכלת על משחק רביעיות של גוש קטיף היא אומרת 'כאן היית וגם פה', וכך אני מחייה את הדברים. יש לחיים בגוש נוכחות שאי אפשר להתעלם ממנה. אבל החיים לא סובבים סביב זה

יש לחיים בגוש נוכחות שאי אפשר להתעלם ממנה. אבל החיים לא סובבים סביב זה.

ביום הגירוש היה חגי בבית הוריו. "היה ברור שמדינת ישראל מסוגלת לעשות גירוש. התפללנו לנס ובאותה נשימה אני לא זוכר שבחוזה שלי עם ריבונו של עולם כתוב שהוא התחייב לנסים".

את חגי לא גירשו מהגוש. חצי שנה קודם לכן הוא הגן בגופו על ראש אג"ת בצה"ל, וכעת ראש אג"ת עצמו שהגיע לפינוי, הורה לחייליו שלא לפנות את חגי מביתו. אחרי שהמשפחה נעקרה ובעצם כל היישוב, לא נותר לחגי אלא ללכת ברחובות השוממים של 'נווה דקלים' ולבסוף לארוז את הבית ולהיפרד לתמיד. למילואים הבאים הוא נקרא כבר אחרי חודשיים, והוא הלך. "יש לי כמה מזכרות מצה"ל, כולל צלקת אחת, סנטימטר מהעורק הראשי בצוואר. אין לנו צבא אחר ואין לנו מדינה אחרת. אז מה, שורפים את המועדון?"

משפחת שומרון הצטרפה לקהילת 'טנא עומרים' בחורף שאחרי הגירוש, בעקבות פגישה עם לאה אידלס ב'הקפות שניות' שנערכו ביישוב. המיקום, היישוב וגם הרעיון הדתי-חילוני התאים להם. אבל הדרך להתערות לא הייתה קלה.

"כשהגענו, הייתה כאן קהילה של מגורשים שהייתה עסוקה באיסוף שבריה ופצציה. היא הייתה מעוניינת לקלוט ולהמשיך הלאה, אבל עוד לא ידעה איך ולא הייתה פנויה לזה. היא בעצמה עברה טראומה" אומר חגי. היו גם הרבה מאוד מפגשים של המגורשים עם עצמם ושל קבוצות תמיכה שונות והם ומשפחה נוספת שהגיעה לא מהגוש, הרגישו בחוץ. אחרי החורף הראשון המצב החל להשתפר.

אין לנו צבא אחר ואין לנו מדינה אחרת. אז מה, שורפים את המועדון?

בתחילה שימשה לאה רכות קהילה, והתחושה בשנים הראשונות הייתה שהקהילה הדתית היא של יוצאי 'מורג'. מבחינתה, העובדה שבשנים הראשונות הקבוצה הזו כמעט ולא גדלה הייתה לטובה. "במשך

לקח שנים עד שנהיינו 'טנא' ו'הר חברון' אבל הדילמה נגמרה. אנחנו יישוב אחד וזה היה תהליך בריא

4 השנים שהייתי רכות הקהילה התעקשתי על הקשר עם ועד המתיישבים של הגוש. כל הזמן רציתי לחבר ולשמר, כי הרגשתי שאנחנו צריכים את הקשר הזה, שאנחנו רוצים להשתייך למשפחה, כאב משותף ונושאי שיחה משותפים". בשנים הראשונות היה לה חשוב מאוד לעדכן את העלון של מגורשי גוש קטיף על כל שמחה שהייתה בקהילה, לידה או בר מצווה "עם הזמן ראיתי שאני לא עומדת בזה וגם החלה הדילמה - להכניס משפחות שלא היו בגוש, או לא?" המועצה והיישוב רצו שהקהילה תהיה חלק מדרום הר חברון, ושלא תשתייך למקום אחר. בד בבד החלה הקהילה לגדול ולקלוט משפחות דתיות שאינן מהגוש. "בשנים הראשונות זו הייתה דילמה מאוד קשה בעבורי, לאן אנחנו משתייכים". אבל לאט לאט הכיוון הפך ברור. "לקח שנים עד שנהיינו 'טנא' ו'הר חברון' אבל הדילמה נגמרה. אנחנו יישוב אחד וזה היה תהליך בריא".

חילונים ודתיים יחד

היום 'טנא עומרים' הוא היישוב הגדול בדרום הר חברון. הקהילה הדתית מקבלת כל אחד, בלי סינון. "הקבוצה הדתית מאוד מגוונת ואף אחד לא נמצא במקום של 'אני יותר טוב ממישהו אחר' אומר חגי. "אם הקהילה מכוונת למקום של שיתוף, אז בשיתוף אפשר גם לקבל אחד מהשני ולא נכווים מזה".

"הקהילה הדתית כאן היא דבר מופלא" מוסיפה לאה "היא יכולה להיות דוגמה למקומות אחרים במדינת ישראל, לא נעולים על תוויות. כל הבגדים האלה - זה חיצוני".

בכל שנה מארגנת לאה ערב לציון יום הגירוש, ואליו מוזמנים כל אנשי

היישוב. מרבית חברי הקהילה הדתית מגיעים ומיעוט קטן מהקהילה החילונית. "בקהילה הדתית היום לא מורגש מי היה בגירוש ומי לא. המחיצות נפלו". אומר חגי "יש משפחות חדשות שהגיעו ליישוב לפני שנה שנתיים והם צעירים מאתנו בעשור, אז נושאי השיחה שונים, בלי קשר לגוש קטיף".

היחד של טנא עומרים עדיין נתקל מדי פעם במהמורות שצריך לעבור. אבל הוא כבר כל כך חזק, שהמשפחות החדשות לוקחות אותו כמובן מאליו "כשהתפרסם הלוח של

שעות פתיחת הברכה, מתי מעורב ומתי נפרד, באו כמה משפחות שהגיעו ליישוב בשנתיים-שלוש האחרונות ואמרו שאין מספיק שעות נפרדות" מספר חגי. "אמרנו להם 'חבר'ה אם אתם הייתם יודעים כמה חצץ אכלנו

בשנים הראשונות כדי שייבנו שבכלל צריך שעות נפרדות". והוא מוסיף "זה טבעי שלוקח זמן לשתי קבוצות להכיר אחת את השנייה. היום יש דינמיקה מאוד בריאה בין שתי האוכלוסיות".

משפחת שומרון בחרה במכון ביישוב מעורב דתיים-חילוניים. "אני לא חושב שהסגירות מובילה למקום חיובי. הרבה פעמים כשאתה מגדל ילדים בתנאי מעבדה, אפקט החממה גורם לפיצוץ". פרט לכך, יש משהו בויכרון ההוא, מ'פנים אל פנים' של לפני ההתנתקות שהיה קצר מדי ומאוחר מדי מבחינתו, וגם זה הביא אותו לכאן. "הגישה פה היא שאנחנו נחיה ביחד. אני יודע שיש לנו מה ללמוד מהחילוניים ואני לא בא ללמד אף אחד, הלוואי והייתי מצליח ללמד את עצמי". הרב אידלס גם הוא מרגיש דברים דומים. "רציתי להישאר לגור בגוש קטיף, אבל כבר אז עשיתי תשובה על כך שלא יצורנו מספיק קשר עם היישובים החילוניים בצפון החבל ובוודאי עם העם. אני לא מצטער על ההתיישבות בגוש, אבל היה ברור לי אז, וזה עדיין רלוונטי, שאנחנו צריכים להיכנס לראש של החילוניים. אני,

הגישה פה היא שאנחנו נחיה ביחד. אני יודע שיש לנו מה ללמוד מהחילוניים ואני לא בא ללמד אף אחד, הלוואי והייתי מצליח ללמד את עצמי

אחרי כמעט 10 שנים עדיין לומד איך מדברים אתם, מה מעסיק אותם ואיך בעזרת ה' נתקרב וביחד נתקדם".

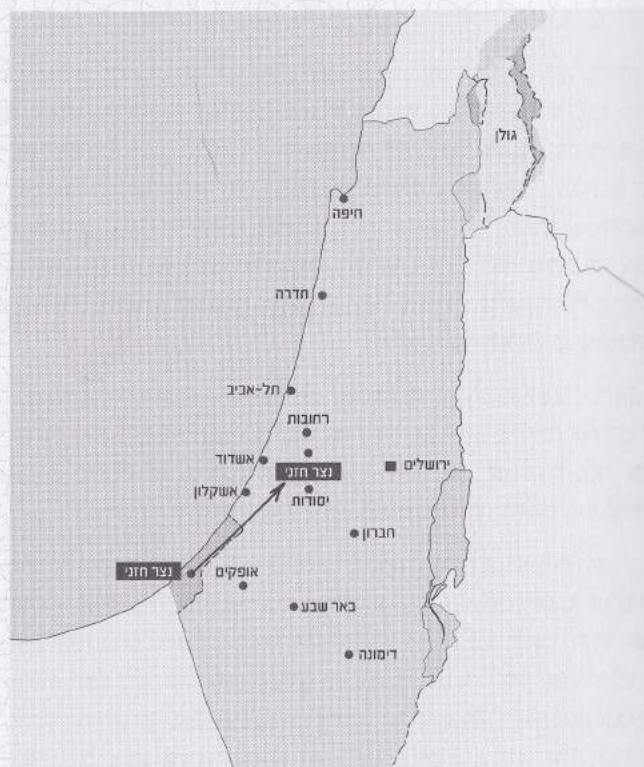
לאה אידלס רואה את הדברים באופן שונה. "מקומם אותי שאומרים

לא באתי ל'טנא' כי אני רוצה 'לחיות עם חילוניים', אלא כי אני מאמינה שדתיים וחילוניים יכולים ליצור יחד יצירה שתבנה את עם ישראל

שהגירוש היה בגלל שהיינו מנותקים מהעם. בגוש קטיף חיינו כולם יחד. יכולת לפגוש את כל עמך ישראל. הרוח של הגוש הייתה לאהוב את כולם והרבה סובלנות אחד כלפי השני, וניסינו להחיות את זה כאן. לא באתי ל'טנא' כי אני רוצה 'לחיות עם חילוניים', אלא כי אני מאמינה שדתיים וחילוניים יכולים ליצור יחד יצירה שתבנה את עם ישראל".

נצר חזני

נצר חזני הוא בכור היישובים בגוש קטיף. נצר חזני קם בשנת 1973 כהיאחזות בשם "גדיש". לקראת אזור המקום, שונה שמו לנצר-חזני, על שמו של שר הסעד מיכאל חזני ז"ל. ב-כ"ב בשבט תשל"ז (פברואר 1977) עלה גרעין של 12 משפחות להתארגן בכפר דרום לנקודת הקבע של המושב. במושב העובדים נצר חזני התגוררו ערב הגירוש כ-84 משפחות, רובן חקלאיות.

בתקופה שלפני הגירוש נחלק המושב. רובו נטל חלק במאבק אקטיבי נגד הגירוש וחלק אחר הצטרף לפורום החקלאים בתקווה למצוא פתרון ל"יום שאחרי".

מיד לאחר הגירוש הגיעו רוב התושבים למדרשת הגולן שבחסיפין. קבוצת משפחות נפרדה מהקהילה והלכה לאתר הקרוילול 'ניצן' כדי להשתקע ב'באר גנים'. במהלך השנה הראשונה לגירוש, עדיין לא נבנה האתר הזמני המיועד ל'נצר חזני', והמשפחות נשארו במדרשת הגולן או פנו דרומה למצוא פתרונות עצמאיים זמניים. לאחר הכנתו של האתר הזמני בעין צורים, עברו להתגורר בו רוב התושבים.

שמונה שנים לאחר הגירוש, נכנסו תושבי 'נצר' לבתיהם ביישוב הקבע הצמוד למושב יסודות שבתחום המועצה האזורית נחל שורק.

1973

2005

2013